

www.vulkani.rs
office@vulkani.rs

Naziv originala:
Oliver Burkeman
FOUR THOUSAND WEEKS

Copyright © 2021 by Oliver Burkeman
All rights reserved.

Translation Copyright © 2022 za srpsko izdanje Vulkan izdavaštvo

ISBN 978-86-10-04513-0

Ova knjiga štampana je na prirodnom recikliranom papiru od drveća koje raste u održivim šumama. Proces proizvodnje u potpunosti je u skladu sa svim važećim propisima Ministarstva životne sredine i prostornog planiranja Republike Srbije.

OLIVER BERKMAN

ČETIRI
HILJADE
NEDELJA

ORGANIZACIJA VREMENA ZA SMRTNIKE

Preveo Vladimir D. Nikolić

VULKAN
IZDAVAŠTVO

Beograd, 2022.

Za Heder i Rouana

Na poslednjem je mestu, zar ne, zahvalnost koju osećamo zbog toga što smo se *dogodili*. Znete, niste morali da se dogodite. Niste morali da se dogodite. Ali ipak ste se dogodili.

– DAGLAS HARDING

Ono što to čini nepodnošljivim jeste vaše pogrešno verovanje u to da se može izlečiti.

– ŠARLOT JOKO BEK

UVOD: GLEDANO NA DUŽE STAZE, SVI SMO VEĆ MRTVI

Prosečan ljudski životni vek je apsurdno, zastrašujuće i uvredljivo kratak. Evo jednog načina da to sagledate u širem kontekstu: prva anatomski savremena ljudska bića pojavila su se na afričkim ravnicama pre najmanje 200.000 godina, a naučnici procenjuju da će život, u ovom ili onom obliku, nastaviti da postoji još milijardu i po godina ili više, sve dok pojačana vrelna sunca ne osudi na smrt poslednje živo biće. A vi? Pod pretpostavkom da doživite osamdesetu, imate oko četiri hiljade nedelja.

Svakako, možda vam se posreći: ako doživite devedesetu, imaćete skoro 4.700 nedelja. Možda vam se *stvarno* posreći, kao Žani Kalm, Francuskinji za koju se mislilo da je imala 122 godine kada je umrla 1997, što ju je učinilo najstarijom osobom u istoriji čovečanstva. Žana Kalm je tvrdila da se seća susreta sa Vinsentom van Gogom – uglavnom se sećala da je vonjao na alkohol – a i dalje je bila živa kada se 1996. godine rodio prvi uspešno klonirani sisar, ovca Doli. Biolozi predviđaju da će životni vekovi nadomak onog Žane Kalm uskoro postati svakidašnja pojava. Međutim, čak je i ona dobila svega otprilike 6.400 nedelja.

Kada se problematika iskaže na tako šokantan način, postaje razumljivo to što su filozofi od antičke Grčke pa sve do današnjih dana smatrali da je kratkotrajnost života centralni problem ljudske egzistencije: podarene su nam mentalne sposobnosti da pravimo gotovo beskonačno ambiciozne planove, ali praktično da nemamo nimalo vremena da ih sprovedemo u delo. „Vreme koje nam je dato, tako hitro, tako brzo prolazi da, izuzev nekolicine, ostale život izdaje još dok se za njega pripremaju“, lamentirao je Seneka, rimski filozof, u pismu danas poznatom pod naslovom *O kratkoći života*.^{*} Kada sam prvi put uspostavio ovu računicu od četiri hiljade nedelja, spopala me je mučnina; ali nakon što sam se oporavio, počeo sam da dosađujem prijateljima, pitajući ih da pogode – onako odokativno, bez ikakve mentalne aritmetike – šta misle, koliko nedelja može očekivati da živi prosečna osoba. Jedna prijateljica je rekla šestocifreni broj. Međutim, osećao sam obavezu da joj stavim do znanja da taj relativno skroman šestocifreni broj nedelja – 310.000 – približno obuhvata trajanje *čitave ljudske civilizacije* od drevnih Sumeraca iz Mesopotamije naovamo. Na skoro svakoj smisljenoj vremenskoj skali, kao što je napisao moderni filozof Tomas Najdžel, „svi ćemo biti mrtvi svakog časa.“

Iz toga sledi da organizacija vremena, u širem smislu, treba da bude svlačija glavna briga. Štaviše, moglo bi se reći da život nije ništa drugo do organizacija vremena. Ipak, moderna disciplina poznata kao organizacija vremena – poput njene pomodnije rođake produktivnosti – depresivno je uskogruđa rabota, usredsređena na to kako da odradi što je više moguće radnih zadataka, ili na osmišljavanje savršene jutarnje rutine, ili na kuvanje svih vaših večera za sledeću sedmicu u jednoj velikoj turi u

---

^{*} Lucije Anej Seneka, *O kratkoći života; O providenju*, prev. Dragana Kunčer, Centar za izučavanje tradicije Ukronija, Beograd, 2019. (Prim. prev.)

nedelju. Te stvari su, izvan sumnje, bitne do određene mere. Ali teško da su jedino ono što je bitno. Svet jeste prepun čudesa, ali su ipak retki gurui produktivnosti koji uzimaju u obzir mogućnost da bi glavna svrha svih naših *delatnosti* moglo da bude doživljavanje više tih čudesa. Takođe se čini da ceo svet ide dođavola – naš građanski život je sišao s uma, pandemija je paralizovala društvo, a planeta je sve vrelija i vrelija – te će vam trebati sreća prilikom pronalaženja sistema organizacije vremena koji pravi iole mesta za produktivnu interakciju s vašim sugrađanima, tekućim dešavanjima, ili sa sudbinom životne sredine. U najmanju ruku, možda ste pretpostavili da će postojati sijaset knjiga o produktivnosti koje ozbiljno shvataju činjenice o kratkotrajnosti života, umesto što se pretvaraju da jednostavno možemo da ignorišemo tu temu. Ali ne biste bili u pravu.

Stoga ova knjiga predstavlja pokušaj da se ponovo uspostavi ravnoteža – da vidimo možemo li da otkrijemo, ili da povratimo, neke načine razmišljanja o vremenu koji verno prikazuju našu pravu situaciju: nečuvenu kratkotrajnost i blistave mogućnosti naše četiri hiljade nedelja.

ŽIVOT NA PROIZVODNOJ TRACI

U izvesnom smislu, razume se, nikome ovih dana nije potrebno reći da nema dovoljno vremena. Mi smo opsednuti svojim prenatrpanim sandučićima za elektronsku poštu i sve dužim spiskovima obaveza; proganja nas osećanje griže savesti da bi trebalo da radimo više, ili da radimo drugačije stvari, ili i jedno i drugo. (Kako možete da budete sigurni da se ljudi osećaju toliko prezauzeto? To je kao onaj vic o tome kako možete da znate da li je neko vegetarijanac: ne brinite se, sam će vam to reći.) Ankete

pouzdanost pokazuju da smo više nego ikad ranije u stisci s vremenom; pa ipak, jedno istraživanje ekipe holandskih akademika iz 2013. ukazalo je na zanimljivu mogućnost da takve ankete možda potcenjuju razmere poslovne epidemije – zato što se mnogo ljudi oseća prezauzeto da učestvuje u anketama. Nedavno, kada je procvetala ekonomija honorarnih poslova*, stalno zaposlenje je označeno kao „snalaženje“*** – neumorni rad koji ne predstavlja breme koje treba podneti, već radosni izbor načina života, vredan hvalisanja na društvenim mrežama. U stvarnosti je pak to isti stari problem, gurnut do krajnjih granica: pritisak da se uglave sve veće količine aktivnosti u tvrdoglavo stagnirajuću količinu dnevnog vremena.

Ipak, stalno zaposlenje je zapravo samo početak. Mnoge druge pritužbe, kada zastanete da razmislite o njima, u suštini jesu pritužbe na naše ograničeno vreme. Uzmite svakodnevnu bitku protiv distrakcija na internetu, kao i alarmantni osećaj da se naš raspon pažnje do te mere smanjio da se čak i oni koji su još kao deca bili knjiški moljci sada muče da dovrše pasus a da pri tome ne osećaju poriv da posegnu za mobilnim telefonom. To postaje toliko zabrinjavajuće, na kraju, zbog činjenice da je reč o nemogućnosti da na najbolji način iskoristimo malu zalihu vremena. (Osećali biste manji samoprezir zbog traćenje jutra na Fejsbuku da je zalih jutara neiscrpna.) Ili možda vaš problem nije to što ste prezauzeti, već ste nedovoljno zauzeti, te venete na monotonom poslu, ili uopšte nemate posao. To je i dalje situacija koju kratkoća života kudikamo otežava, jer *trošite* svoje ograničeno vreme na način na koji to najradije ne biste radili. Čak se i neki od najgorih aspekata naše epohe – kao što su naša brutalno polarizovana politika i teroristi radikalizovani klipovima na Jutjubu – mogu objasniti, na zaobilazan način, istim temeljnim činjenicama

---

* U orig. *The gig economy*. (Prim. lekt.)

** U orig. *Hustle*. (Prim. lekt.)

koje se odnose na kratkotrajnost života. Budući da su naše vreme i pažnja toliko ograničeni, i samim tim dragoceni, kompanije društvenih mreža bivaju motivisane da ih grabe koliko god mogu, i to svim raspoloživim sredstvima – što je razlog zbog kojeg svojim korisnicima, umesto dosadnih ali tačnih stvari, pokazuju materijale koji će ih garantovano razjariti.

Zatim, tu su sve one bezvremenske ljudske dileme kao što su – s kim se venčati, da li imati decu ili ne, i kakvim se poslom baviti. Kada bismo imali hiljade godina za život, sve *to* bi bilo znatno manje mučno – budući da bismo imali dovoljno vremena da provedemo decenije u isprobavanju svake vrste mogućeg bitisanja. U međuvremenu, nijedan katalog naših problema povezanih s vremenom ne bi bio potpun bez spominjanja onog alarmantnog fenomena, poznatog svima onima koji imaju više od trideset godina, u kom se vreme naizgled ubrzava kako starite – postepeno se ubrzava sve dok, sudeći po rečima osoba u sedamdesetim i osamdesetim, meseci ne počnu da promiču kao minuti. Teško je zamisliti okrutniji aranžman: ne samo što naše četiri hiljade nedelja neprestano ističu već ih naizgled i brže gubimo.

A ako je naša veza s našim ograničenim vremenom oduvek bila teška, skorašnji događaji su doveli stvari do tačke pucanja. Godine 2020, u izolaciji tokom pandemije virusa korona, kada su naše normalne rutine bile obustavljene, mnogo ljudi je izvestilo da se oseća kao da se vreme kompletno dezintegriše, što je izazvalo dezorijentišući utisak da njihovi dani nekako istovremeno proleću za tren oka i vuku se sporo kao teretni voz. Vreme nas je podelilo, čak i više nego ranije: oni sa poslovima i malom decom kod kuće nisu ga imali dovoljno; oni na neplaćenom odsustvu ili nezaposleni imali su ga previše. Ljudi su shvatali da rade u čudno doba, izdvojeni od ciklusa obdanice i tame, pogrbljeni iznad bleštavih laptopova kod kuće, ili rizikujući živote u bolnicama i u skladištima kompanija za

prodaju preko interneta. A izgledalo je kao da je budućnost stavljena na čekanje, ostavljajući mnoge od nas zaglavljene, po rečima jednog psihijatra, „u novom tipu večite sadašnjice“ – anksioznom limbu surfovanja po društvenim mrežama i besplodnim sastancima preko aplikacije Zum i nesanice – u kojem je izgledalo nemoguće praviti smislene planove, pa čak ni jasno zamisliti život pre isteka naredne nedelje.

Sve ovo čini da naročito frustrirajuća bude činjenica da su mnogi od nas veoma *loši* kada je reč o organizaciji sopstvenog ograničenog vremena – da naši naponi da ga iskoristimo na najbolji mogući način ne samo što jednostavno ne urode plodom nego redovno naizgled pogoršavaju stvari. Već nas godinama zatrpavaju savetima o tome kako da živimo potpuno optimizovan život, u knjigama sa naslovima kao što su *Extreme Productivity**, *Obogatite se radeći 4 sata nedeljno* i *Smarter Faster Better***, kao i uz pomoć veb-sajtova koji obiluju „životnim trikovima“ za redukovanje vremena provedenog u kućnim poslovima. (Obratite pažnju na neobičnu sugestiju u tom terminu „životni trikovi“ – da je o vašem životu najbolje misliti kao o nekoj vrsti neispravne skalamerije, kojoj je potrebna modifikacija kako bi prestala da funkcioniše ispod optimalnog nivoa.) Postoje mnogobrojne aplikacije i prenosivi telesni uređaji za maksimiziranje učinkovitosti vašeg radnog dana, vašeg vežbanja, pa čak i vašeg sna, a uz to idu pića koja zamenjuju obroke, kao što je *sojlent*, s ciljem da eliminišu vreme protraćeno za večerom. A glavni marketinški trik za prodaju hiljada drugih proizvoda i usluga, od električnih aparata za domaćinstvo do onlajn-bankarstva, jeste to što će vam pomoći da ostvarite naširoko zagovarani cilj da iscedite maksimum iz svog vremena.

---

* *Ekstremna produktivnost.* (Prim. prev.)

** *Pametnije, brže, bolje.* (Prim. prev.)

Četiri hiljade nedelja

Problem nije u tome što te tehnike i proizvodi ne funkcionišu, već u tome što funkcionišu – u smislu da ćete obaviti više posla, stići na više poslovnih sastanaka, odvesti svoju decu na više vannastavnih aktivnosti, doneti veći profit svojim poslodavcima, a ipak ćete se, paradoksalno – što je posledica svega toga – osećati zauzetije, anksioznije, i nekako praznije. U savremenom svetu, kao što je jednom istakao američki antropolog Edvard T. Hol, vreme liči na nezaustavljivu pokretnu proizvodnu traku, koja nam donosi nove radne zadatke onoliko brzo koliko možemo da obavimo stare; a to što postajemo „produktivniji“ naizgled samo prozrokuje ubrzavanje te pokretne trake. Ili se traka, na kraju, pokvari: sada je uobičajeno čuti izveštaje, naročito od mlađih ljudi, o sveobuhvatnom, do srži dubokom izgaranju na poslu, koje karakteriše nesposobnost da se završe osnovni dnevni poslovi – parališuća iscrpljenost „generacije fino naštelovanih oruđa, izgrađenih od embriona koji ih čine opakim proizvodnim mašinama“, kako je to formulisao milenijumski društveni kritičar Malkolm Haris.

To je izluđujuća istina o vremenu – istina koju previđa većina saveta za njegovu organizaciju. Ono liči na svojeglavo dvogodišnje dete: što se više upinjete da ga kontrolišete, i da ga prilagodite svom dnevnom rasporedu, to više izmiče vašoj kontroli. Razmislite o silnoj tehnologiji smišljenoj da nam pomogne da steknemo prednost nad vremenom: po svakoj zdravoj logici, u svetu sa mašinama za pranje sudova, sa mikro-talasnim pećnicama i mlaznim motorima, trebalo bi da vreme bude ekspanzivnije i obilnije, zahvaljujući svim oslobođenim satima. Ali ovo nije ničije stvarno iskustvo. Umesto toga, život se ubrzava, a svi postaju nestrpljiviji. Nekako biva iritantnije dva minuta čekati mikrotalasnog nego dva sata rernu – ili čekati deset sekundi na veb-stranicu koja se sporo učitava nego čekati tri dana da imejlom dobijete istu informaciju.

Isti taj samoporažavajući šablon odnosi se na mnoštvo naših pokušaja da postanemo produktivniji na poslu. Pre nekoliko godina, dok sam se davio u imejlovima, veoma uspešno sam primenio sistem poznat kao „inboks ziro“, ali sam ubrzo otkrio da kada postanete strašno efikasni u odgovaranju na imejlove, sve što se desi jeste to da dobijate mnogo više imejlava. Osećajući se još više zauzeto – zahvaljujući svim tim imejlovima – kupio sam *Ključ za uspeh: umetnost organizacije posla bez stresa*, knjigu Dejvida Alena, stručnjaka za organizaciju vremena. Bio sam namamljen njegovim obećanjem da je „moguće da neka osoba mora da odradi veliki broj stvari a da ipak produktivno funkcioniše bistrog uma“, i uz pomoć „onoga što majstori borilačkih veština nazivaju 'um poput vode'“. Ali nisam shvatio Alenovu dublju aluziju – da će uvek biti previše stvari da se odradi, te sam se nameračio da odradim nemoguću količinu posla. U stvari, zaista sam postao bolji u precrtavanju stavki sa svog spiska obaveza, ali sam otkrio da su veće količine posla počele magično da se pojavljuju. (Zapravo, to nije nikakva magija, već obična psihologija, plus kapitalizam. Više o tome kasnije.)

Ništa od ovoga ne predstavlja ono kako je trebalo budućnost da izgleda. Ekonomista Džon Mejnard Kejns je 1930. godine u govoru *Economic Possibilities for Our Grandchildren*** izneo slavno predviđanje: u roku od jednog stoleća, zahvaljujući rastu bogatstva i napretku tehnologije, niko neće morati da radi više od otprilike petnaest časova nedeljno. Izazov će onda biti kako da popunimo sve to naše novonastalo slobodno vreme a da ne poludimo. „Po prvi put od svog nastanka“, rekao je Kejns publici, „čovjek će se suočiti sa svojim stvarnim, svojim stalnim problemom – kako

---

* Primera radi, vidi: Šenon Li, *Budi voda, prijatelju moj*, prev. Mirko Bižić, Vulkan izdavaštvo, Beograd, 2022. (Prim. lekt.)

** *Ekonomске mogućnosti za naše unuke*. (Prim. prev.)

da iskoristi svoju oslobođenost od nužnih ekonomskih briga.“ Ali Kejn nije bio u pravu. Ispostavilo se da kada ljudi zarađuju dovoljno novca da zadovolje svoje potrebe, samo pronalaze nove stvari koje su im potrebne i nove životne stilove kojima teže; nikad sasvim ne uspevaju da održe korak sa bogatim komšijama – zato što svaki put kada su u opasnosti da im se približe, nađu neke nove i bogatije komšije s kojima treba da održe korak. Kao posledica toga, oni rade sve napornije i napornije, i uskoro zauzetost postaje oznaka prestiža. Što je, očito, potpuno apsurdno: tokom skoro čitave ljudske istorije, glavna svrha bogatstva je bila to da *ne* morate da radite toliko mnogo. Štaviše, prezauzetost imućnih biva zaražna – zato što jedan ekstremno delotvoran način da se zaradi još novca, za one na vrhu drveta, jeste smanjenje troškova i poboljšanje efikasnosti u svojim firmama i industrijama. To podrazumeva veću nesigurnost za one na nižim granama, koji su onda u obavezi da rade napornije samo da bi sastavili kraj sa krajem.

POGREŠAN KLJUČ ZA USPEH

Ali sad stižemo do suštine stvari, do osećaja koji ide dublje, a to je teže pretočiti u reči: u pitanju je osećaj da uprkos svim prethodno navedenim aktivnostima, čak ni oni relativno privilegovani među nama retko kad stižu da urade prave stvari. Mi osećamo da postoje važni i zadovoljavajući načini na koje bismo mogli da provodimo svoje vreme, premda ne bismo mogli sasvim tačno da ih odredimo – a ipak sistematično provodimo dane radeći neke druge stvari. Ta žudnja za smislom može da poprimi razne oblike: prisutna je, na primer, u želji da se posvetite nekom većem cilju, kao i u intuiciji da ovaj konkretan trenutak u istoriji, sa svim

svojim krizama i patnjama, možda zahteva više od vas od uobičajenog kupovanja i trošenja. Ali takođe je prisutna u osećanju frustriranosti zbog činjenice da morate da imate stalan posao da biste kupili komadiće vremena i bavili se onim što volite, ili u jednostavnoj čežnji da provodite više svog kratkotrajnog vremena na planeti sa svojom decom, u prirodi, ili, u najmanju ruku, u prevozu do radnog mesta i nazad. Aktivista za zaštitu životne sredine i duhovni pisac Čarls Ajzenštajn seća se prvog osećaja te bazične „pogrešnosti“ u našoj upotrebi vremena još dok je bio dete, odrastajući u materijalnom izobilju Amerike iz sedme decenije XX veka:

Život je, znao sam, morao da bude radosniji od ovog, stvarniji, smisleniji, a svet je morao da bude lepši. Nije trebalo da mrzimo ponedeljke i živimo za vikende i praznike. Nije trebalo da moramo da podižemo ruke da bi nam dozvolili da piškimo. Nije trebalo da sedimo zatvoreni u četiri zida tokom predivnog dana, iz dana u dan.

Taj osećaj pogrešnosti samo pogoršavaju naši pokušaji da postanemo još produktivniji, a posledica toga naizgled jeste to što one odistinski važne stvari bivaju gurnute još dalje iza obzorja. Dane provodimo pokušavajući da „prebrodimo“ radne zadatke kako bismo ih „sklonili sa puta“, a stoga na mentalnom planu živimo u budućnosti, čekajući onaj trenutak kada ćemo zaista stići do onoga što je stvarno bitno – i brinući se, u međuvremenu, da nismo dovoljno dobri, i da nam možda nedostaju energija i izdržljivost da održimo korak sa brzinom kojom se život danas izgleda odvija. „Duh ovog vremena je duh nevesele hitnosti“, piše esejistkinja Merilin Robinson, koja zapaža da mnogi od nas provode živote „pripremajući sebe i svoju decu da budu sredstva za ostvarenje nedokučivih ciljeva koji uopšte nisu naši.“ Naša nastojanja da zadržimo

kontrolu nad stvarima i da budemo svesni promena možda zaista služe *nečijim* interesima; prekovremeni rad – i korišćenje svakog dodatnog prihoda za kupovinu što više robe široke potrošnje – pretvara nas u bolje zupčanike u ekonomskoj mašineriji. Ali to za posledicu nema duševni mir, niti nas navodi na to da trošimo više svog ograničenog vremena na one ljude i stvari do kojih nam je najviše stalo.

Četiri hiljade nedelja je još jedna u nizu knjiga o najboljem iskorišćavanju vremena. Napisana je s uverenjem da je organizacija vremena kakva nam je poznata bedno omanula, i da moramo prestati da se pretvaramo da nije tako. Ovaj neobičan trenutak u istoriji, kada vreme deluje toliko neusidreno, možda zapravo pruža idealnu priliku da iznova razmotrimo naš odnos prema njemu. Stariji mislioci su se pre nas susretali s tim izazovima, a kada se njihova mudrost primeni na današnjicu, određene istine postaju kudikamo jasnije i očiglednije. Produktivnost je zamka. Efikasnost vas samo čini bržim, ali kada pokušate da skinete obaveze sa dnevnog reda, to dovodi do toga da se one još brže nagomilavaju. Niko u istoriji ljudskog roda nikad nije postigao „ravnotežu između posla i privatnog života“, šta god da bi to moglo da bude, a vi to svakako nikad nećete ostvariti kopirajući „šest stvari koje uspešni ljudi urade pre 7 izjutra.“ Nikad neće svanuti dan kada ćete najzad držati sve pod kontrolom – kada će poplava imejlova biti obuzdana; kada će vaši spiskovi obaveza prestati da postaju sve duži i duži; kada ćete ispunjavati sve vaše obaveze na poslu i kod kuće; kada se niko neće ljutiti na vas zato što ste propustili krajnji rok ili nešto zabrljali; i kada potpuno optimizovana osoba kakva ste postali može da se okrene, posle tolikog vremena, onim stvarima koje su zaista bitne u životu. Počnimo tako što ćemo priznati poraz: ništa od toga se nikad neće desiti.

Ali znate šta? To su *sjajne* vesti.

